

ABBAS SƏHHƏTİN ŞERLƏRİNDƏ VƏTƏNPƏRVƏRLİK MOTİVLƏRİ

Əlimustafa Çələbiyev

BSU

edebiyatd@bk.ru

Xülasə

Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində XX əsr yeni bir mərhələdir. Bu dövr cəmiyyət həyatında inqilablarla müşayiət olunur, siyasi ideologiyaların qarşılaşdığının şahidi oluruq və bütün bunların nəticəsi olaraq ədəbiyyatda da keyfiyyət dəyişiklikləri baş verir. Ədəbiyyatda, xüsusilə poeziyada millət və vətən mövzusu ön mövqeyə keçir. M.Ə.Sabir, H.Cavid, M.Hadi və başqaları öz yaradıcılıqları ilə sənətə yeni nəfəs bəxş etdilər. Sözü gedən mərhələdə romantizim və realizim ədəbi cərəyanının inkişafı

milli ədəbiyyatı dünya ədəbi prosesinə qovuşdurdu. Füyuzatçılar və mollaəsrəddinçilər arasında Çin səddi olmamış, ədəbi yolları fərqli olsa da, məfkurələri, milli mənafeləri eyni olmuşdur. Vətənin işıqlılığı, millətin inkişafı onların əsas amalı idi. Önemlidir ki, XX əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərən əksər qələm sahibləri həm də müəllim olmuşlar. Bu da təsadüfi olmayıb zamanın tələbindən irəli gəlirdi. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda güclü milli-vətənpərvər ziyalı nəslə yetişmişdi. Bu nəslə milləti mədəniyyətə aparən yolu öz ziyası ilə işıqlandıran insanlardan ibarət idi. Heç şübhəsiz ki, bu işıqlı nəslin görkəmli nümayəndələrindən biri də Abbas Səhhət olmuşdur.

Açar sözlər: millət, vətən, poeziya, romantika, siyasi.

Summary

XX century is a new stage in the history of Azerbaijani literature. This period is accompanied by revolutions in social life, we witness the confrontation of political ideologies, and as a result of all this, qualitative changes occur in literature. In literature, especially in poetry, the subject of nation and motherland comes to the fore. M.A. Sabir, H. Javid, M. Hadi and others gave new life to art with their creativity. At the mentioned stage, the development of the romanticism and realism literary trends brought the national literature into the world literary process. There was no Chinese wall between Fuyuzatists and Mollanesraddinists, although their literary paths were different, their ideologies and national interests were the same. The stability of the homeland and the development of the nation were their main tasks. It is important that most of the writers who worked at the beginning of the 20th century were also teachers. This was not a coincidence, it was due to the demand of the time. At the beginning of the 20th century, a generation of strong national-patriotic intellectuals grew up in Azerbaijan. This generation consisted of people who illuminated the path leading to the culture of the nation with their genius. There is no doubt that one of the prominent representatives of this enlightened generation was Abbas Sahhat.

Key words: nation, homeland, poetry, romance, political.

Ruhani ailə tərbiyəsi görmüş, İranda ali tibb təhsili almış Abbas Səhhət fəaliyyətinə doğma Şamaxının Rüşdiyyə məktəbində müəllim kimi başlamışdı. Sadə, namuslu və istedadlı bir insan olan A.Səhhət fəvqaladə bir hafizəyə və dərin biliyə sahib idi. Marahlı dərslər təcrübəsinə malik müəllim daima tələbələrini tərəfindən sevilərdi. İlk şeirini 1904-cü ildə “Şərqi-Rus” qəzetində dərc etdirmiş A.Səhhət sonralar da Azərbaycan dövrü mətbuatında şeir, məqalə və hekayələrlə çıxış edir. Onun şeiriyyətinin əsas mövzusu vətən idi.

Könlümün sevgili məhbubu mənim,
Vətənimdir, vətənimdir, vətənim.
Məni xalq eyləmiş əvvəlcə xuda
Sonra vermiş vətənim nəşvü-nüma.
Vətənim verdi mənə nəfəs-nəmə,
Vətəni, mənə, unutmaq nə demək ?!
Anadır hər kəsin öz vətəni,
Bəsləyib sinəsi üstündə onu . (3,s.69)

-deyən şair vətən müqəddəsliyinin tərifini yazmışdır. Şeirin hər misrasında vətən məfhumunun insan həyatı üçün nə qədər vacib olduğu isbat olunur. Əgər vətən mövzusunda yazılan bütün şeirlər bir yerə toplanılsaydı, heç şübhəsiz ki, bu şeir onların şahı olardı.

Hüriyyət və milliyyət şairi bir başqa “Vətən” adlı şeirində belə deyir:

Qafqaz qitəsidir mənim vətənim,
Simurğun sayəsində məskənim.
O məmləkətdə mən vücuda gəldim.
Xalqıma qarşı sükuta gəldim. (3,s.27)

Abbas Səhhət vətəninin Azərbaycan olması ilə, özünün müsəlman türk olması ilə fəxr etdiyi kimi, bir qafqazlı olmağı ilə də qürur duyurdu. Səhhət vətəninini şeirlərində tərənnüm etməklə işini bitmiş hesab etmirdi. O, öz humanist əməlləri ilə vətəndaş olduğunu sübut edirdi. Gözəl şair, bacarıqlı müəllim olmaqla bərabər Səhhət həm də xeyirxah həkim idi. Çar hökuməti onun İran mənşəli tibb diplomunu etibarlı hesab etməsədə, o, yenədə bu sahədəki bilikləri ilə insanlara xidmət etməyə çalışırdı. Şairin dostu, qocaman pedaqoq Cəmo Cəbrayılbəyli öz xatirələrində bu barədə yazırdı: “O çox insanpərvər adam idi. Kim olursa-olsun, dərhal xəstə üstünə gedər, müalicə edər, təsəlli və ümid verirdi. Çox zaman öz pulu ilə dərman alar və yaxud evindən gətirərdi” (2,s.92). Vətəninini sevdiyi qədər doğma ana dilini də sevən Səhhət ona xor baxan, bu dildə danışmağa utanan bir çox cənablara “Müsəlman ürəfaları” adlı şeiri ilə tutarlı cavab verir:

Yeri düşsə əgər müsəlmandır,
Vaxt olur ya İvan, ya Vartandır.
O nə bundan, düzü, nə ondandır,
Yeni bir şey, əcaib insandır.
Geyinir “en grand”, gəzir “ala-şiq”,
Başda bir şapqa, əldə bir zontiq.
Rus, frəng ləhcəsi deyir “bon”dur,
Türk dilini sevməyir: “moveton”dur. (3,s.94)

Bir əsrlik böyük bir zamanın keçməsinə baxmayaraq Səhhət poeziyasının bir çox nümunələrində olduğu kimi, bu şeirdə də deyilən fikirlər bu gündə öz aktuallığını qorumaqdadır. Ancaq bu o demək deyildir ki, şair öz ana dilindən başqa heç bir dili sevmirdi. Səhhət ərəb, fars, rus, fransız və gürcü dillərini mükəmməl bilir və bu dillərdən gözəl tərcümələr də edirdi. O, Əmir Xosrov Dəhləvi, Viktor Hüqo, İvan Krılov, Mixail Lermontov, Aleksandr Puşkin, Taras Şevçenko, Nikolay Barataşvili kimi neçə-neçə ədəblərin əsərlərini dilimizə tərcümə etmişdir. Abbas Səhhət atdığı hər bir addımı ilə vətəninə və millətinə xidmət etməyə çalışmış və buna nail olmuşdur. Görkəmli ədəbiyyatşünas alim Abbas Zamanov özünün “Abbas Səhhət” məqaləsində yazırdı: “Abbas Səhhət vətənlə qırılmaz tellərlə bağlı şairdir. Heç bir qüvvə onu varlığı ilə sevdiyi vətəninədən ayıra bilməz. O, həyatının ən ağır dəqiqələrində belə vətən eşqi ilə yaşayır”. (1,s.71)

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. “Azərbaycan məktəbi” jurnalı № 4, 1958.
2. Cəbrayılbəyli Cəmo. Xatirələrim. Bakı: “Yazıçı”, 1969.
3. Səhhət Abbas. Seçilmiş əsərləri. I cild. Bakı: “Lider nəşriyyat”. 2005. – 456 s.